מפניני הפרשה - מאמר

מהי מעלתו של האדם?

בפרשתנו נאמר: "**ואתה הפקד את הלוים על משכן העדות ועל כל כליו ועל כל אשר לו...**" (פרק א' נ') מפרש בעל הטורים: "**הפקד - שנים במסורה: הפקד את הלוים. ואידך הפקד עליו רשע** (**תהלים קט ו**). **וזה הוא שאמרו** (**עיין סנהדרין קג**: **ופירוש המשניות לרמב"ם אבות פרק א' י**") - **אין אדם נעשה שוטר מלמטה אלא אם כן נעשה רשע מלמעלה. וזהו הפקד את הלוים, שנעשו שוטרים, הפקד עליו רשע**" - מהי כוונת בעל הטורים בפרושו?

התשובה שלהלן הובאה בספר "ילקוט פנינים": במסכת יומא דף כב: מובא: "**אמר רב הונא: כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה, שאול באחת - ועלתה לו, דוד בשתים - ולא עלתה לו**".

מפרש רש"י: "**כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעיה - כמה סמוך ומובטח, ואין צריך לחלות ולדאוג מכל רעה, מי שהקב"ה בעזרו, שהרי מצינו שאול נכשל באחת - ועלתה לו לרעה לקונסו מיתה, לבטל מלכותו, ודוד נכשל בשתים ולא עלתה לו לרעה**".

והנה על פי דברי חז"ל שאול היה צדיק יותר מדוד, כפי שמובא במסכת מועד קטן דף טז: לגבי שירת דוד אחרי הצלתו מכף שאול: "**וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אתו מכף כל אויביו ומכף שאול. (שמואל ב' כב**') **אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד: דוד, שירה אתה אומר על מפלתו של שאול? אלמלי אתה שאול והוא דוד - איבדתי כמה דוד מפניו**". אם כן גדלה התמיה: מדוע דוד חטא בשתים ולא איבד את המלוכה ואילו שאול בחטא אחת ובגללו איבד את המלוכה? הרי אין משוא פנים לפני ה'?!

תשובה לשאלה זו מובאת בספר 'יערות דבש'. שאול מטבעו היה איש טוב, הוא נולד עם נתוני יסוד לתכונות טובות, ובהתנהגותו היה טוב לכולם, גם כלפי אנשים שביזו אותו. איש כזה, שהוא טוב לכולם, אינו מתאים להיות מושל ומנהיג, שכן בוודאי יסלח וימחל לכולם, כולל לרשעים, עובדה שתגרום לריבוי הפשעים והעבריינים במדינה בה הוא שולט. משום כך אמרו חז"ל במסכת כתובות דף יז. "**מלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול, דאמר מר: שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך!...**".

לעומת זאת דוד המלך נולד אדמוני, עם תכונות לא טובות, כמו שמפרש האלשיך על הפסוק בשמואל א' פרק טז: "**וישלח ויביאהו והוא אדמוני - שהיה מתעכב שמואל שראהו אדמוני שהיה מורה אכזריות מעין עשו...**" אולם בעמל רב הצליח להפוך את טבעו ולשנות את מידותיו עד שהיה יודע להשתמש במידה הנכונה כלפי כל אדם ובכל מצב לכן אמר הקב"ה לשמואל: "...**אל תחוש, כי זה הוא אדמימותו עם יפה עינים**..." והנביא מעיד עליו בשמואל ב פרק ח': "**ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו**" - נראה לומר שהיה עושה משפט לרשעים וצדקה לצדיקים.

זה היה גם טבעם של בני לוי, שהרי עליהם אומר משה רבנו בדברים לג': אבל אחרי עמל רב הם השתנו וסיגלו לעצמם מידות טובות, אבל כאשר היה צריך לבצע את ציווי הקב"ה - "**האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בנו לא ידע...**" לקשר זה כיוון בעל הטורים בפירושו: "**הפקד - שנים במסורה: הפקד את הלוים. ואידך הפקד עליו רשע...**"

נמצאנו למדים שתי נקודות. א. מעלת האדם היא פעולתו לשינוי מידותיו לטובה. ב. גם מי שמידותיו טובות יש מצבים בהם עליו להיות קשה ונחוש.

בין אדם לחבירו

אם רואה אדם את חבירו שהוא עצוב מפני דלותו, או מפני איזה צרה אחרת חלילה ואינו יכול לעזור לו, מצווה על כל פנים לדבר על לבו ולהפיג ממנו את דאגתו וזה נכלל בגמילת חסד.

בכמה מקומות במקורותינו כתוב, שאפילו אם אדם הוא דל ואין ידו משגת לעסוק בגמילות חסד כספית, יוכל להשיג מידה זאת בלא כסף ובלא מחיר, ע"י שידבר על לב העני ויהיו בדברי נחת וחיזוק, וינחמנו ממעשיו ומעיצבון ידיו ויכבדהו, ושכרו גדול מאד שמזומן עבור מצווה זו לחיי העולם הבא.

שואל ומשיב

שאלה: האם מותר לקרוא בליל שבת לאור מנורת חשמל שניתן להגביר או להחליש את מידת האור שלה, או שיש לגזור שמא יגביר את מדת האור?

תשובה: נראה שלא גזרו חז"ל שמא יטה במנורת חשמל כזו, ומותר לקרוא לאורה בליל שבת, כי אין לדמותה לנר שמן או שעווה שבמשך זמן הדלקתם נעשה פחם בראש הפתילה, ומחשיך את האור. ולכן גזרו חז"ל שמא יטה, אבל באור החשמל הדולק מערב שבת במידה סבירה, והאור נשאר יציב ומאיר יפה כמו בשעת ההדלקה, אין מקום לגזור שמא יגביר את מדת האור.

כן כתב כיוצא בזה בהגהות "לחם הפנים" על הקיצור שלחן ערוך סימן פ' אות טז', שמותר לקרוא לאור מנורת נפט בליל שבת, שלא אסרו חז"ל לקרוא לאור הנר גזירה שמא יטה, אלא כגון נר שמן ופתילה, שדרכו שלאחר שדולק מעט שוב אין הפתילה מאירה כמו בעת ההדלקה, אבל מנורת נפט שלנו שמשעה שמדליקים אותה נשארת באותו מצב במשך כל הזמן עד סוף ההדלקה, ואין האור מתמעט כלל, אין לגזור בה גזירה שמא יטה, ומותר לקרוא לאורה.

כן כתב בספר "גידולי ציון" חלק ט' יא' שגזירת חז"ל בתבשיל המונח ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה שמא יחתה בגחלים, היא משום שדרך הגחלים לדעוך קימעא, ואינן נשארות באותו מצב חום, אבל בגזיה שאין לחוש לכך, אין לגזור שמא יחתה ויגביה את הפתילה. והסכים לדבריו בשו"ת "ציץ אליעזר" ז' טז'.

בנוסף יש מקום לומר, שהגברת מדת האור היא הוספה על זרם החשמל הנמצא באותה שעה, והוא כמוסיף מבחוץ עוד שמן להדלקה, שע"י כך הוא מגביר את האור. ואין זה דומה לגזירת חז"ל שהיא שמא יטה השמן שבנר עצמו אל הפתילה. וכן כתב כיוצא בזה בשו"ת "אגרות משה" אורח חיים סימן צג' לגבי שהיית תבשיל בתנור גז שלנו.

סיכום: מותר ללמוד לאור מנורות חשמל שאפשר להגביר את מידת האור אין לגזור שמא יטה, בשבת. ולכתחילה נכון שיכתוב מערב שבת על פתק נייר באותיות גדולות "שבת" ויניחנו סמוך לכפתור החשמל, כדי שאם יבוא להגביר האור, יזכור מיד וימנע מחילול שבת. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. (עפ"י שו"ת יהוה דעת חלק ו' - כ')

מפניני הפרשה - רעיון

מים אש ומדבר

"**וידבר ה' אל משה במדבר סיני**": במדרש רבה מובא: "**בשלשה דברים נתנה התורה, במים באש ובמדבר...במדבר שנאמר "במדבר סיני**". מסביר ה"כתב סופר" שהרוצה להשיג תורה, צריך שיהיו בו תכונות דומות לשלושת הדברים.

מים - יורדים ממקום גבוה, למקום נמוך, כך דברי תורה יורדים ממי שדעתו גבוהה, והולכים אל מי שדעתו שפלה. לכן נתן הקב"ה את התורה על הר סיני שהוא נמוך וקטן, להבהיר לנו שהתורה מתקיימת במי שהוא שפל ועניו. בעל גאווה מתבייש לשאול דבר שלא מבין, שמא יזלזלו בו ולכן לא יודע תורה. ואילו העניו שאול אפילו יודע שיזלזלו בו, ונאמר באבות "ולא הביישן למד".

באש - שנאמר "**כי נר מצוה ותורה אור**". התורה היא אור שמאירה לאדם את הדרך ללכת בה, כל אחד צריך לנהוג בדרך חייו לפי ההוראות שמראה לו התורה, לזה ניתנה באש שמאירה לנו את הדרך. לכן אנו אומרים בברכת התורה "**אשר נתן לנו תורת אמת**", לכאורה צריך להבין ברכה זו וכי ח"ו הקב"ה יתן תורה שאיננה אמת. אלא הפירוש הוא שהתורה היא אמת לכל אחד ואחד, ואותה תורה שלמד משה רבינו והתנאים והאמוראים, אותה תורה למדו הגר"א והחפץ חיים. ההנהגה שכתובה בה מתאימה ואמיתית לכל אחד לכן בעניינים רוחניים וגשמיים של האדם, צריך לנהוג לפי דרך של התורה.

במדבר - לפי שהתורה נמצאת אצל אלו שהם כדור המדבר, שהיו נזונים רק מהמן ולא היה להם יותר מכדי צורכם, בלי מותרות, כמו שאמרו חז"ל "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן". וכך לימדו אותנו חז"ל במסכת אבות "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וכו'". רק המסתפק במועט זוכה ללמוד, ולא מי שמבקש מותרות.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ז"ל

שמעון נחמני בן נאוה ז"ל | רחמים בן ורדה נחום ז"ל | ז'קלין בת אסתר אדרי ע"ה | אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה

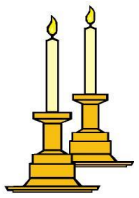
אברהם בן מאיר תפילין הכהן ז"ל | משה בן פולינה סרדם ז"ל | שרה בת מלכה הנימוב ז"ל | דורית תהילה בת רחל (פטריסיה) ז"ל

יעקב בן לטיפא זעפרני ז"ל | סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר ז"ל | מלכה בת מוסאלם סעדיה ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ג'לברט מרים בת רחל לאה ע"ה

בס"ד כח' לחודש אייר ה'תשפ"ו
שנה שלושים ואחת גליון מספר 33
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים
חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: 19:12
יציאת השבת: 20:10
זמן רבנו תם: 20:42

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת במדבר
שבת מברכין אבות פרק ו'
מפטירים:
"ויאמר לו יהונתן מחר חודש"
(שמואל א' כ' יח')

ממנהגי חג שבועות מבוסס על שו"ע ופוסקים אחרונים

ששת הימים שלאחר חג השבועות

בזמן שבית המקדש היה קיים, הייתה מצווה לעלות למקדש בשלושת הרגלים ולהקריב ביום הראשון של החג קרבן עולה ושלמים, שנקראו **"עולת ראיה"** ו**"שלמי חגיגה"**.

בגמרא במסכת חגיגה דף ט. מובא, שמי שלא הקריבם ביום הראשון, יכול היה להשלים את חובתו ולהקריבם עד סיום החג, כלומר עד שביעי של חג הפסח ועד שמיני עצרת. ובדף יז. מובא שאם לא הקריבם בחג שבועות, אפשר להשלימם בששת הימים שלאחר חג השבועות.

במשנה ברורה בסימן קלא' כתב שמכיוון ששה הימים הללו ראויים להשלמת קרבנות חג השבועות, הרי ששמחת החג נמשכת בהם במידה מסוימת, ולכן נוהגים שלא לומר בהם תחנון.

בשו"ע בסימן תצד' כתב שביום שלאחר חג השבועות, שנקרא **"איסרו חג"**, מצד הדין אסור להתענות ולהספיד, משום שהוא **'יום טבוח'**. כלומר יום זביחת קרבנות. שאם חג השבועות חל בשבת, היו צריכים לדחות את הקרבת "עולת ראיה" ו"שלמי חגיגה" ליום ראשון שהוא **"איסרו חג"**. וגם בשאר השנים, אנשים רבים לא הספיקו להקריב את כל קורבנותיהם במשך יום החג, ואת מה שלא הספיקו היו מקריבים בעיקר ביום המחרת. ויום הקרבת קרבנות נחשב יום שמחה, ועל כן מצד הדין אסור להתענות בו.

מנהגים השייכים לחג שבועות

א. פשט מנהג בכל תפוצות ישראל להיות ערים בליל חג שבועות כל הלילה ולעסוק בתורה, עד עלות השחר, וכמו שכתוב בזוהר הקדוש: **"חסידים הראשונים לא היו ישנים בלילה הזאת, והיו עוסקים בתורה ואומרים: בואו לנחול מורשה קדושה לנו ולבנינו בשני "העולמות"**.

ב. אחת הסיבות למנהג זה הוא שהוא מהווה זכר לזכות הגדולה של עם ישראל שבליל מתן תורה, מתוך השתוקקות לקבלת התורה לא יכלו להירדם, ובזה שאנו נוהגים בלילה זה ללמוד תורה כל הלילה, אנו מביעים את העובדה שגם לנו כמו לאבותינו התורה חביבה ביותר.

ג. הנכון לספרדים להעדיף ללמוד בלילה זה את התיקון שנדפס בספר קריאי מועד, אולם ספרדים שחשקה נפשם לעסוק בלילה זה בלימוד תורה אחר, כגון בתלמוד ובהלכה, בשקידה ובהתמדה, יש להם על מה שיסמוכו.

ד. יש להשתדל מאוד לא לדבר שיחת חולין ודברים בטלים בלילה הזה, ולא יאבד זמן יקר זה בשיחה בטלה, ויושב בטל כישן דמי, ואם יש בציבור תלמיד חכמים, טוב שישלב בלימוד דרשה בדברי אגדה המושכים את הלב, ובפרט אם הדבר יועיל שלא יבואו להתנמנם, וזכות הרבים תלוי בו.

ה. נוהגים לשטוח עשבי בשמים ושושנים בבית הכנסת ובבתים, לכבוד חג השבועות, זכר למה שאמרו חז"ל בשבת פח: **כל דיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נתמלא כל העולם כולו בשמים, שנאמר שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר**.

ה. נוהגים לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, וכן יש נוהגים לאכול דבש וחלב, לרמוז על מתן תורתינו שנמשלה לדבש וחלב, כמו שנאמר: דבש וחלב תחת לשונך, ויש הסברים נוספים למנהג זה.

ו. מצוה לאכול ביום טוב בשר בהמה לקיים בזה מצות שמחת החג, שאין שמחה אלא בבשר בהמה, וכן ישתה יין לשמחת החג, אבל לא ימשך יותר מדאי אחר הבשר והיין. אולם נדגיש שהגדרה שאין שמחה אלא בבשר ויין, מתייחסת למי ששמח באכילת בשר ושתיית יין, אבל מי שאינו שמח בזה, יאכל מאכלים טובים המשמחים אותו.

ז. נוהגים לקרוא מגילת רות בחג השבועות, אחת הסיבות לזה היא עפ"י המדרש ילקוט שמעוני רות: **"ללמדך שלא נתנה תורה אלא על ידי יסורים ועוני...אמרה תורה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, תן חלקי בשבט של עוני, שאם עשירים עוסקים בי יהיו מתגאים, אבל כשהם עניים הם מתעסקים בי והם יודעים שהם רעבים ושפלים..."**

כמו כן נתקיימו ברות דברי המשנה במסכת אבות פרק ד' ט': **"כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני"**, שלא נסתלקה רות מהעולם עד שראתה את צאצאיה דוד ושלמה, יושבים על כסא מלכות ישראל.

סיבה נוספת לכך היא עפ"י המדרש רות רבה ב', יד': **"מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים"**. וזה עיקר עניינה של התורה, וכפי שאמרו במסכת סוטה יד. "תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים..." וכפי שאמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה".

ח. יש מהאשכנזים (תלמידי הגר"א) שנוהגים לקרוא את רות ממגילת קלף ולברך על קריאתה "על מקרא מגילה" ו"שהחיינו", ומנהג רוב האשכנזים, כל יוצאי תימן וכל הספרדים לא לברך על קריאתה, ואין מקפידים לקוראה ממגילת קלף. מי שאינו נוהג לקרוא את מגילת רות בברכה, ושימוש בשליח ציבור במקום בו נוהגים לקוראה בברכה, רשאי לברך כמנהג במקום.

ט. יש ישתדל מאוד לעסוק בתורה ביום החג, כמאמר חז"ל בפסחים דף סח: "חציו לה' חציו לכם", ומנהג ישראל לקרוא אזהרות שיסד רבי שלמה אבן גבירול, וכיוצא בזה, ויותר נכון ללמוד בספר המצות להרמב"ם, מצות עשה ומצות לא תעשה, ונכון גם כן לקרות בספר תהלים, כי פטירת דוד המלך היתה ביום חג השבועות. וכן מנהג לקרות רות בחג השבועות בלי ברכה.

פינת העורך

במלחמת ששת הימים זכה עם ישראל בעזרת ה' לניצחון כביר על אויביו. המלחמה התנהלה בשלוש חזיתות, ובמשך ששת ימי המלחמה, נשבר מטה עוזם של אויבינו לרסיסים ונחלו תבוסה מוחלטת. באותם ימים שוחררו כל המקומות הקדושים ביהודה ושומרון ובראשם ירושלים ומקום המקדש, ועימם חצי האי סיני והגולן. כל מי שהביט נכוחה, והיה ניצוץ של אמונה בליבו, ראה עין בעין את דברי תורתנו הקדושה (דברים כג, טו): **"כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ"**. הניצחון הגדול הזה היה ממש נס גלוי. כדי להודות לה' ולפרסם את הנס, קבעה הרבנות הראשית, בראשות הרב איסר יהודה אונטרמן והרב יצחק נסים, את כח' באייר בו שוחררה ירושלים העתיקה ומקום המקדש, כיום הודאה ושמחה לכל ישראל. ותקנו לומר בו אחר תפילת שחרית הלל בברכה.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לליו ויואב לוי הי"ו ולכל בני משפחותיהם – משפחת לוי ומשפחת אמיר הי"ו לרגל הולדת בנם איתן הי"ו והכנסתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל יוצאי חלציכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לזוג הצעיר עודד ואנאל בן דוד הי"ו לרגל נישואיהם - ברכות להם ולמשפחותיהם משפחות בן דוד ואזנקוט הי"ו יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכת הטוב והמטיב וברוך דיין האמת - המשך

המקורות בתלמוד

במשנה במסכת ברכות דף נד. מובא שעל בשורות טובות מברך הטוב והמטיב, ועל בשרות רעות מברך ברוך דיין האמת, בתקנתם זו הסתמכו חז"ל על הפסוק בחומש דברים פרק ו' ה': "בכל מאודך" – שיש להודות לה' בכל מידה ומידה שהוא מודד לאדם:

אחרי בירור, הגמרא בדף נט: מגיעה למסקנה שמברך שהחיינו על טובה שהיא רק לו לבדו, ואילו על טובה שהיא גם לחבירו מברך הטוב והמטיב.

כאמור במשנה הובא: "מברך על הרעה מעין על הטובה, ועל הטובה מעין על הרעה". למה הכוונה "מעין" בברכות ס. מוסברת הכוונה במילה "מעין" ע"י שתי דוגמאות, שמהם עולה, שהברכה היא על המשמעות באותו זמן, לכן אדם שמקבל בשורה שנראית כרעה, אך תצמח ממנה טובה עתידית מברך "ברוך דיין אמת", ולחיפך, אדם המקבל בשורה שנראית כטובה, אך יכולה לצמוח ממנה רעה מברך "הטוב והמטיב":

במשנה הובא: "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" - בגמרא ברכות דף ס: מבארת שאין כוונת המשנה לומר שעל רעה ועל טובה מברכים את אותה ברכה, אלא לומר שצריך לקבל אתה הרעה ואת הטובה בשמחה, וגם את ברכת "דיין האמת" לברך בשמחה.

פסיקת הרמב"ם והערת רבנו יונה

כן פסק הרמב"ם בהלכות ברכות פרק י' הלכה ג', שצריך לברך על שמועה טובה "הטוב והמטיב" ועל שמועה רעה "דיין האמת", וצריך לברכה את ברכת "דיין האמת" בטוב נפש.

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף מד: הוסיף שיש לברך על הרעה בשמחה ולחשוב שהכל כפרת עוונות.

פסיקת מרן השו"ע

וכן פסק בשו"ע בסימן רכב' סעיף א': **"על שמועות שהם טובות לו לבדו, מברך: שהחיינו, ואם הן טובות לו ולאחרים, מברך: הטוב והמטיב".** ובסעיף ב' פסק: **"על שמועות רעות מברך: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם דיין האמת".**

בסעיף ג' הדגיש את הדרך הנכונה לקבל בשורה רעה ולברך עליה "דיין האמת": **"חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו".**

בסעיף ד' פסק שיש לברך על משמעות הרעה או הטובה באותו זמן, ולא לתוצאות אשר עתידים לצאת מהם: **"מברך על הטובה: הטוב והמטיב אף על פי שירא שמא יבא לו רעה ממנו, כגון שמצא מציאה וירא שמא ישמע למלך ויקח כל אשר לו, וכן מברך על הרעה: ברוך דיין האמת אף על פי שיבא לו טובה ממנו, כגון שבא לו שטף על שדהו אף על פי שכשיעבור השטף היא טובה לו, שהשקה שדהו".**

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רכב' בס"ק א' הדגיש שיש לברך את הברכה על שמועה רעה או טובה, דווקא אם השמועה הגיעה ממקור מהימן: **"...ודווקא כששמע מפי אדם נאמן וזה האדם ראה בעצמו אבל אם שמע שמועה, (בין שמועה טובה שצריך לברך עליה הטוב והמטיב או שהחיינו בין שמועה רעה שצריך לברך עליה דיין האמת) ואין המגיד נאמן או שהמגיד לא ראה בעצמו לא יברך..."**

ובס"ק ד', כתב שאדם שיתבונן בדבר יבין שבאמת היסורים בעולם הזה הם כפרה על עוונות, ובזה שמתייסר בעולם הזה, לא יצטרך להתייסר לעולם הבא, ששם היסורים קשים יותר.

ביאור הלכה

מהביאור הלכה בסימן רכב' בד"ה "דיין אמת" עולה, שמי שחשב שהוא עומד להרוויה רווח גדול ונודע לו שלא הרוויה, אף שהוא עצוב מאוד, לא יברך "דיין האמת", כי בפועל לא הפסיד דבר שהיה ברשותו.

ערוך השולחן

בספר ערוך השולחן בסימן רכב' סעיף א' הדגיש שאין הגדרה קבועה לשמועה טובה, אלא היא תלויה באדם: **"...ואינו מבורר מה נקרא שמועה טובה והנראה שצריך להיות טובה חשובה ששמח בזה הרבה הן שמחה של ממון והן מין שמחה אחרת ובממון תלוי לפי עשירותו ועניותו דמה שלעני הוא דבר גדול הוה לעשיר דבר קטן והכל לפי העניין וברכות אלו הם בשם ומלכות".**

בסעיף ב' כתב שלגבי שמועה רעה אין הבדל בין אם היא שמועה רעה רק לו, לבין שמועה רעה לו ולאחרים: בסעיף ג' הסביר והביא מקורות לעניין שצריך אדם לקבל באהבה ולהודות לה', גם על מה שנראה לו כרעה: **"...חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה והיינו לברך על הרעה בדעת שלימה ובנפש חפיצה כדרך שמברך בשמחה על הטובה...וזהו שאמר דוד חסד ומשפט אשירה, כלומר בין שנוהג עמי במידת החסד ובין שנוהג עמי במידת משפט תמיד אשירה. ואיוב אמר (איוב א', כא') ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, ולעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד (גמרא ס:) והמשכיל יבין בדעתו ושכלו כי ענייני עוה"ז הבל וריק רגע קטנה כצל עובר וכחלום יעוף".**

פסקי תשובות

בפסקי תשובות בסימן רכב' אות א' כתב שאמנם במציאות רבים לא מברכים ברכות אלו, אך טוב ונכון לברכם, או להודות לה' על הטובה בדרך אחרת: **"וכבר כתב במשנה ברורה ס"ק א' בשם הפרי מגדים, שכהיום ממעטין בברכות אלו.**

ומכל מקום הסומך לברך ברכות אלו כשהשמחה גואה בלבו יש לו על מי לסמוך ושפיר עביד, ואפילו אם אינו מברך מכל מקום יהא זהיר מיד כשבא לו בשורה טובה להודות להשי"ת ויאמר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, ויבקש שכן יעזרהו השי"ת על העתיד".

ובאות ב' כתב לגבי ברכת 'דיין האמת': "וכאמור מעיקר הדין חייב לברך מיד עם הגיעה השמועה לאזניו, ואפילו בשבת.

אולם המנהג מקדמת דנא להמתין בברכה זו ולברכה בעת הלויה ובשעת הקריעה, אם כי אין קשר לברכה זו עם מצות הקריעה, והמברכה בעת השמועה לא הפסיד".

ובאות ג' כתב לגבי קבלת יסורי גוף ונפש ובפרט עלבונות, באהבה ובשמחה: באות ד' ביאר כיצד יש לקבל בשורות רעות וגם הביא לכך חיזוקים מפסוקים שכתב דוד המלך ע"ה בתהלים.

"ולכן חייב אדם להלל ולשבח להקב"ה על הרעה שנאמר: כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, ועוד אמר דוד המלך ע"ה: חסד ומשפט אשירה אם חסד אשירה אם משפט אשירה. ודרך הירא והחרד לומר על כל סיבה ומאורע, גם זו לטובה, אף שהוא לפי שעה אינה טובה אעפ"כ ישמח בלבבו ויקבע בדעתו שהוא לטובה ולכפרה על חטאיו ופשעיו.

ואם יתרעם על מידותיו של הקדוש ברוך הוא הרי הוא כורת את הצמח והטוב לא יצמח, ואם יתן אדם שבח והודיה לאל לפי פעולתו הן לטובה הן לרעה ח"ו מובטח הוא שיברכו ה' ובכל מעשיו ישכיל ויצליח".

בהמשך כתב, שיש לאדם להזדרז לבשר בשורה טובה, ומאידך בשורה רעה יש להשתדל למוסרה רק ברמז.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, כל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.

את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. במקום מי לקח ה' את הלווים?

א. במקום בכורות שבט ראובן. ב. במקום הבכורות של כלל ישראל.

ג. במקום בכורות שבט יהודה. ד. הלווים קדושים ולא באו "במקום".

2. מה עשו אהרון ובניו לכלי המשכן לפני שבני קהת נשאו אותם?

א. ניקו אותם היטב. ב. ציפו אותם בשמן, כדי שלא יחלידו.

ג. כיסו אותם היטב. ד. פירקו אותם.

3. איזה שבטים היו בדגל מחנה יהודה?

א. שבט ישכר ושבט זבולון. ב. שבט מנשה ושבט אפרים.

ג. שבט לוי ושבט שמעון. ד. שבט דן ושבט נפתלי.

שאלה עפ"י פירוש איבן עזרא - כיתות ו' עד ח'

7. "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר" (פרק ב') – מדוע גם אל אהרון?

א. אהרון ובניו שמים את משא בני קהת בכתפיהם. ב. כך דרכה של תורה.

ג. שניהם נצטוו לחלק את בני ישראל למחנות. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ו'

4. מה למדו חז"ל מסמיכותם של שבט יהודה למשה?

א. טוב לצדיק טוב לשכנו. ב. טוב שכן מאה רחוק.

ג. שעל המלך להיות תמיד ליד הנביא. ד. אף תשובה אינה נכונה.

5. "וְדִשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן" (פרק ד') איזה מזבח?

א. מזבח הנחושת. ב. מזבח הזהב ומזבח הנחושת.

ג. מזבח הזהב. ד. המזבח שבנה יעקב בבית אל ונילווה לישראל במדבר.

6. "בְּאֹהֶל לְבֵית אֲבֹתָם..." (פרק ב') למה הכוונה "בְּאֹהֶל"?

א. לכל שבט היה צבע דגל משלו. ב. כיתוב של אותיות משמות האבות.

ג. לכל שבט היה סימן משלו, כגון יהודה - אריה. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש בעל הטורים - כיתות ו' עד ח'

8. "והלווים לא התפקדו בתוך בני ישראל..." (פרק ב') כמה פעמים?

א. חמש פעמים. ב. פעם אחת בלבד.

ג. שתי פעמים, כאן ואחרי חטא העגל. ד. שלוש פעמים.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וכן ביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941